

5-8.
SINIFLAR

АПЪСШӘА АРТЦАГА ШӘКӘЫ
АВАЗАСА ÖĖRETİM MATERYALİ
•MODÜL 3•

Yazarlar
Çetin Elmas
İrfan Okuyucu

DEVLET KİTAPLARI
İKİNCİ BASKI

.....,2019

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI	:6252
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ	:667

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Proje Yürütücüsü
KAFFED
Kafkas Dernekleri Federasyonu

Proje Koordinatörü
Özlem Aydemir

Editör
İrfan Okuyucu

Dil Uzmanı ve Yazar
Çetin Elmas
İrfan Okuyucu

Ölçme ve Değerlendirme
Ender Tiftikçi

Rehberlik
Ataman Oğuz

Müzik
Bital Livan
Engin Met / GİNNİ

Ressam
Asiye Erin

Grafik Tasarım
Abdulkadir Polat

Bu kitabın hazırlanmasında destek veren Sn. **Salm Ayüdzba**'ya ve Abhazya Devlet Üniversitesi Abhaz Dili ve Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Öğretim Üyesi Sn. **Arda Arşba**'ya, KAFFED olarak sonsuz teşekkür ederiz.

ISBN 978-975-11-4150-7

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 23.08.2016 gün ve 9002543 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün gün ve sayılı yazısı ile ikinci defa adet basılmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusum, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar.
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanından beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerihamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

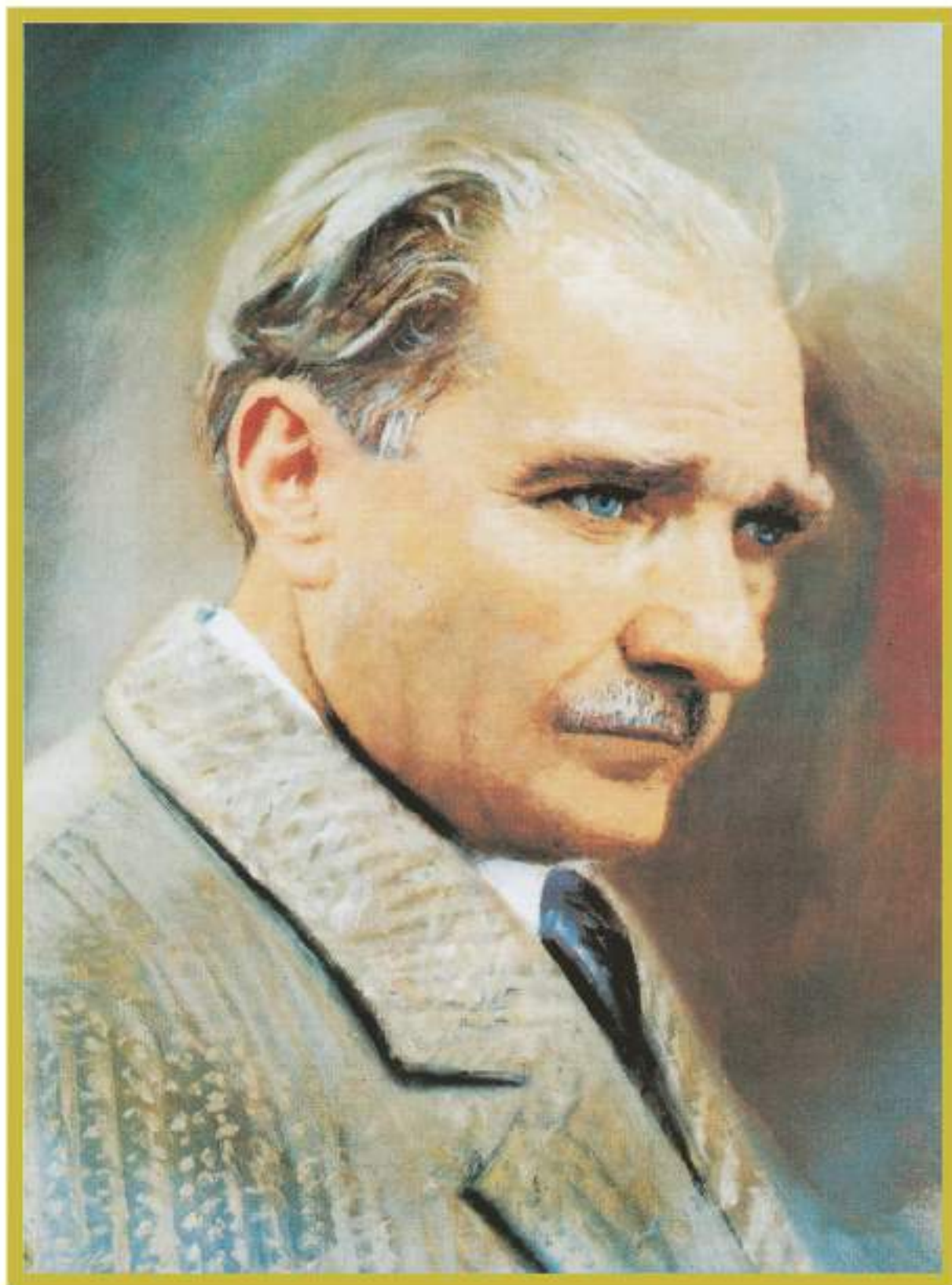
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

KİTAP HAKKINDA GENEL BİLGİ

Orta okulda okutulan 5-8. Sınıflar Yerel Diller ve Lehçeler seçmeli dersi kapsamında Adige dili (Batı ve Doğu Lehçeleri) için hazırlanan öğretim programına uygun olarak yazılmıştır. Seçmeli dersler yönetmeliğine göre, öğrenciler herhangi bir seçmeli dersi istedikleri sınıfta seçebildikleri için, bu kitap ta modüler sisteme uygun olarak, 5-8. sınıf öğrencilerinden bu dersi üçüncü defa seçecek olanlar için hazırlanmıştır. Modül 3 kitabı, Avrupa Birliği Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde belirtilen dile ilişkin yeterlilik düzeylerinden, A1.2 temel düzeyinin dil becerileri dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Kitapta, hem Batı hem de Doğu lehçelerinde, Rusya Federasyonu'na bağlı Adigey Cumhuriyeti ve Kabardey Balkar Cumhuriyeti'nde resmi dil olarak seçilen lehçeler kullanılmıştır. Adigece Kiril alfabesi kullanılmaktadır. İlk iki modülde, bu dile ait seslerin ve alfabenin öğretimi öncelikliydi. Bu modülde ise seslerin ve alfabenin öğretimi tamamlanmış, öğrencilerden bu alfabe ile daha akıcı okuyup yazmaları beklenmektedir.

Modül 3'de dört temel dil becerisinin de (dinleme, okuma, yazma, konuşma) geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Modül 1 ve Modül 2'de olduğu gibi, üniteler temalara göre oluşturulmuş ve her temaya uygun A1.2 seviyesinde dil kullanımı ve aktif kelimeler belirlenmiştir. Konuşma becerilerinin gelişmesi için, metin içindeki diyalogların, ayrıca rol yapma, doğaçlama, drama gibi yöntemlerle tekrar edilmeleri önerilmektedir. Bu modülde yazılı ifadelerin oranı artırılmıştır ve Modül 1 ve 2'ye göre öğrencilerin okuma becerilerinin gelişimine daha fazla yer ayrılmıştır.

ÜNİTE İÇERİKLERİ

Alfabe		4
ÜNİTE 1 EVİMİZ XAQHBY	<p>Dil İşlevleri: Kişisel fikirleri ifade etmek (bence), bir şeyden önce veya sonra olan eylemleri ifade etmek (önce / sonra).</p> <p>Aktif Kelimeler: Dernek, köy, iyi dilek konuşması misafir, misafir evi, ev, tuvalet, banyo, oda, mutfak, bahçe, dinlenmek, misafir ağırlamak, evin bölümleri.</p>	5
ÜNİTE 2 ALIŞVERİŞ AXƏAXƏTPA	<p>Dil İşlevleri: Sıfat tamlaması (ucuz kalpak), gelecek planlarını ifade etmek (gelecek zaman).</p> <p>Aktif Kelimeler: Kalpak, ucuz, pahalı, hediye, fiyat, kaymak, müzik aleti, pşine, şikepşine, phaçič, el sanatı, müzikolog, kıyafet, boynuz, bayrak, şarhon, yarın, haftaya, gelecek ay, gelecek yıl, seneye, iki gün sonra, üç hafta sonra.</p>	12
ÜNİTE 3 TATİL DÖNÜŞÜ AĞYCSHYPAPA AKBYHTƏ AXBYHXƏPA	<p>Dil İşlevleri: Birisine yapılan şeyi ifade etmek (sana aldım), geçmişte yapılan şeyleri ifade etmek (geçmiş zaman).</p> <p>Aktif Kelimeler: Havaalanı, dönmek, anlatmak, özlemek, yakışmak, satın almak, dün, iki gün önce, üç hafta önce, geçen hafta, geçen ay, geçen yıl, beş saat önce, efsane, hikaye, Nart, Sosruko, ateş, fırtına, donmak, Olimpiyat Dağı, at, kale, duman, dev, meşale, gürlemek, kor parçası, buz.</p>	17
ÜNİTE 4 HATIRALAR AĞƏALAWƏAPAKƏA	<p>Dil İşlevleri: Aile üyelerini tanıtmak, sebep ve sonuç ilişkilerini ifade etmek (için).</p> <p>Aktif Kelimeler: Akriba, hala, teyze, amca, dayı, kuzen, aile ağacı.</p>	24
ÜNİTE 5 ELBİSELERİM NEREDE? CYMATƏAKƏA BAKO?	<p>Dil İşlevleri: Nesnelerin pozisyonlarını ifade etmek.</p> <p>Aktif Kelimeler: Altında, üstünde, oturarak durma, ayakta durma, yatarak durma, bir şeyin içinde yatarak, oturarak, ayakta durma.</p>	31

АВАЗАСА ÖĖRETİM MATERYALİ

•MODÜL 3 •

İÇİNDEKİLER

АГЪСУА АНБАН	4
АХӘТА-1. ХАҚНЫ	5
АХӘТА-2. АХӘААХӘТРА	12
АХӘТА-3. АГЪСШЪАРА АКЫНТӘ АХЫНХӘРА	17
АХӘТА -4. АГӘАЛАШӘАРАҚӘА	24
АХӘТА-5. СЫМАТӘАКӘА БАКО?.....	31
АЗЫЗЫРЫҚРАТӘ ТЕКСТҚӘА	36

АҢСҮА АНБАН

А	Б	В	Г	Гь	Гә
Б	Бь	Бә	Д	Дә	Е
Ж	Жь	Жә	З	З	Зә
И	К	Кь	Кә	Қ	Қь
Қә	Ҡ	Ҡь	Ҡә	Л	М
Н	О	П	Пь	Р	С
Т	Тә	ҫ	ҫә	У	Ф
Х	Хь	Хә	Ҫ	Ҫә	Ц
Цә	Ц	Цә	Ҫ	Ҫь	Ч
Ч	е	е	Ш	Шь	Шә
	Ы	Ӧ	ә	ь	

АХӘТӘ-1. ХАҖНЫ

1

Азызырыҗра

Шәазызырҗаанза агъхъа азцаарақәа рҗакқәа җашәҗа.

1. Алхаси Гәындаи абаҗоу?
2. Изабадыруада?
3. Алхаси Гәындаи забадырыз ауаҗы иабанаипъхъои?

Шәазызырҗы насгъы шәҗакқәа гәашәҗа.

Ейта шәәзызырҕы. Цаҕа иану азцаарақәа рҕакқәа ҕашәца.
а. Ахеилак аамышьтахь иабацеи?

б. Нарт игәанала иқыта зеигъшроузеи?

2   **Абызшәа аус адулара.**

Ара хандәылтцлак ашьтахь, сқыта
Ғсынабеҕа шәызгар сҕахуп.

Ара **хандәылтцлак ашьтахь**, сқыта Ғсынабеҕа шәызгар сҕахуп.

Аҕьхьа

Ашьтахь

Мацк **аҕьсшьара ашьтахь**, сөызцәеи шәареи шәеибасырдырып.

Аҕьхьа

Ашьтахь

Ақытарахь хцаанза **агъхьа** уан бан ашәтқәа лзааххәап.

Ашьтахь

Агъхьа

Аеаршьцылара.

Цаҕа иану ажәакәа шәхы иархәаны ахәоукәа шықашәыргыл. Азцааратә дырга змоу ахәоукәа азцааратә хәоукәа реигъш ижәшы.

Аҕыргъштәы: Акрыфара / анапызәзәара.

Крысфаанза снапқәа иззәзәоит.

1. Амра аҕашәара / ахәлара / ашьтахь.

.....

2. Сара / есыуаха / ахапъыцзәзәара / ашьталара / агъхьа / .

.....

3. Хара / афилм ахәапъшра / иара лара / ааира / ашьтахь / ?

.....

4. Абду иахь ацара / ахәаахәтра / агъхьа / сашьей сарей / ?

.....

5. Уара / адца анагзара / ашкол аҕынтә аара / ашьтахь / ?

Бара / адца анагзара / ашкол аҕынтә аара / ашьтахь / ?

.....

3

Абыз аус адулара.

Хара хқыта сгәанала,
Җабардатәи ақытақәа зегь
реиха идуу насгъы зегь реиха
игъшзоу қытоуп.

Сгәанала ҳара ҳқыта, Кабардатәи ақытақәа зегь реиҳа игъшзоу қытоуп.

Сара	сгәанала	ҳара	ҳгәанала
Уара бара	угәанаа бгәанала	шәара шәара	шәгәанала шәгәанала
Иара Лара	игәанала лгәанала	дара дара	ргәанала ргәанала

Азцаара: Угәанала ари амаҗәа зейгъшрои?
Бгәанала ари амаҗәа зейгъшрои?

Аҗак:

Азцаара: Гәындаи Алхаси ргәанала изейгъшроузеи ақалақь Налчик?

Аҗак:

Азцаара: Шәгәанала, сынтәа изчемпионхару Спартак Нальчик?

Аҗак:

4 **Азызырыҗара**

Шәазызырыҗаанза агъхьа азцаарақәа рҗакқәа җашәҗа:

1. Изакаәузеи аныҳәәҗәа?

.....

2. Ианбааныркылои аныҳәәҗәа?

.....

Еиҕа шәазызырҕы, насгыы ҕаҕа иану азҕаарақәа рзын алкаакәа ҕашәҕа.

1. Нарҕ иан фатәыс иҕалҕеи?

.....

2. Нарҕ иан ныхәаҕас илхәеи?

.....

3. Нарҕ ныхәаҕас иихәеи?

.....

4. Уара уҕны иааиз асас иныхәаҕа шҕаанукылои?

Бара быҕны иааиз асас иныхәаҕа шҕааныбкылои?

.....

5. Аҕхьара.

Шәаҕхьаанза заа ҕаҕа иану азҕаарақәа рҕакқәа ҕашәҕа.

1. Адыга ҕны, хәҕа-хәҕала ишҕашоу?

.....

2. Адыгақәа рҕы асасаирҕа ҕны хазы изгылои?

.....

Цага иану аиџаажара шџагы насгы шџаккџа гџашџа.

Нарт: Хара хашны ажџятџаи адыга џнуп. Ишџахызар хашны шџџнасырпџшып. Ара барџоуп. Ачеркџесџаа рыџнкџаа рџы, ауадакџаа рышџкџаа арахџ иаатоит. Ара ахџыкаџарџа ауп. Ара сабду иуадоуп. Ара сара суадоуп, арагы сани саби руадоуп. Ари шџџагы ижџбо аџны хџыџы, асасаирџа ауп. Асасџаа рзы иаха иманшџаалахарџ, асасаирџа (ахаџашџ), аџны иаџыганы идыргылоит. Ари ашьашџматра ауп.

Алхас: Шага иџбааузеи шџџмзырха, иџџџоуп, иеиџџаауп.

Нарт: Аиеи. џнаџаџыпџхџаза амзырхакџаа дууп. Избанзар, хџаракџаеи хџазаракџаеи уброуп иахџымџаџааго. Шџаапџсазар калап, атџхгы џеит, ишџахызар асасаирџа ахџ (асасаирџахџ) хџаисып. Шџааргы маџк шџџысы шџџџа.

6 Ажџаџаа аус рыдулара.

Аеыкаабарџа.

Ахџыкаџарџа.

Амзырха.

Ашьашџматра.

Азал.

Ашьџаларџа уада.

Ара изакәтыпъуи?

Уабацәо?

Бабацәо?

.....

Акрабоуфои?

Акрабабфои?

.....

Ухабыцкәа абуурыцкәои?

Бхабыцкәа абабрыцкәои?

.....

Ахәы абакаудои?

Ахәы абакабдои?

.....

Таацәала уахынла шәабейдтәалалои?

.....

Уасцәа пату абарыкәудои?

бысасцәа пату абарыкәыбдои?

.....

7

Афны аплан.

Цакатәи иҗацәу атыпъ афы афны аплан тых.

Уфызә иҗихыртә изейтаҗәә бфызә иҗихыртә изейтаҗәә.

АХЭТА-2. АХЭААХЭТРА

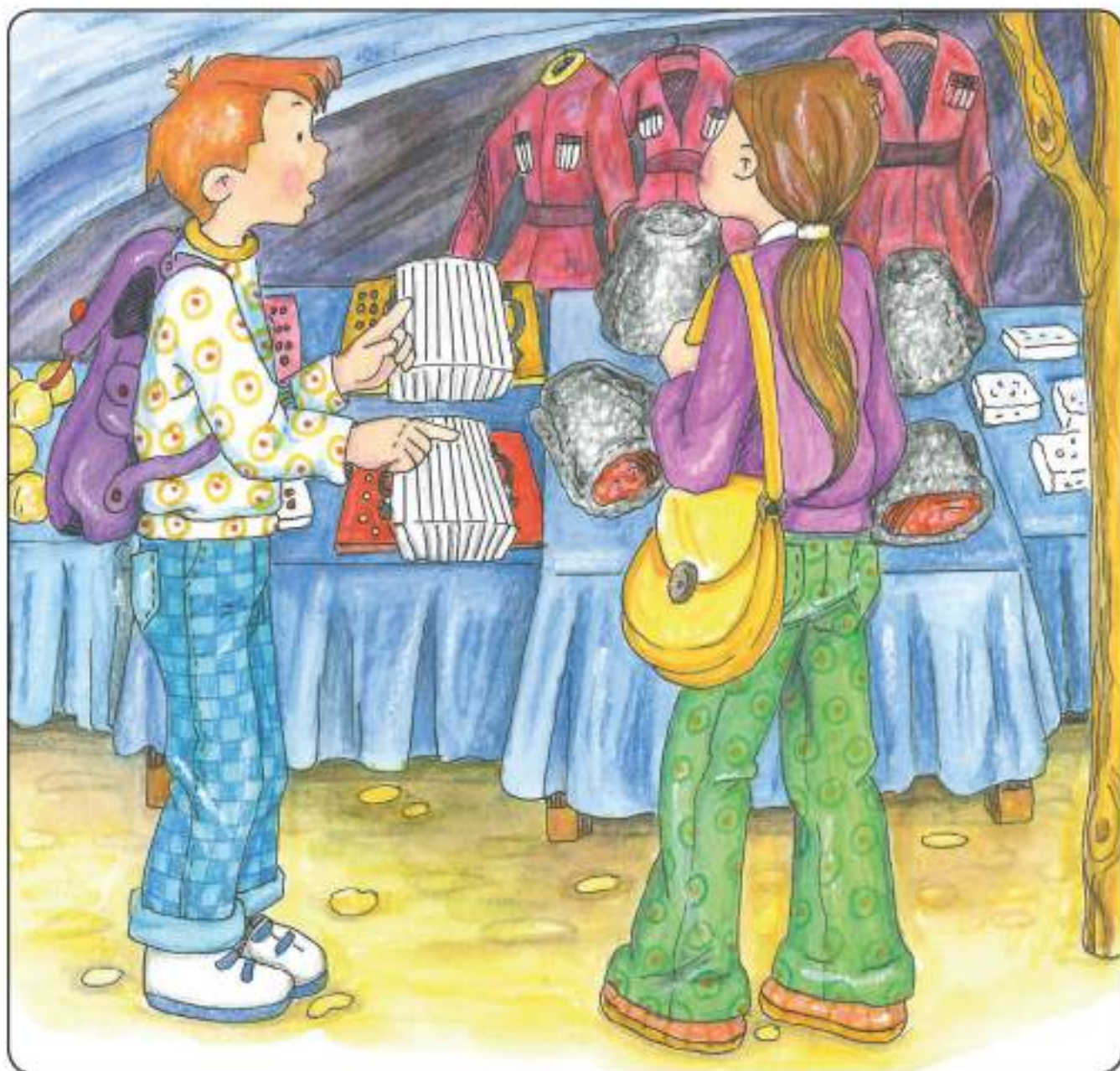
1 Азызырыџра

Гэындаи Алхаси ахамта аархэеит. Дара уажэы аџьармыкьяаакны иџоуп.

Рџэажэара уазызырыџаанза угэаанагараџэа хэа.

а. Иаархэуеи?

б. Иззаархэада?

Узырыџы, нас угэаанагараџэа хэа.

Ейта узырѡы. Цаќа иану азцаараќаа рќак ќаца.

a. Шаќа ахылѓарч рѓааѓхеи?

.....

b. Иарбан хылѓарчу иаархээз?

.....

c. Иаархээз ахылѓарч шаќа маат иаѓсоузеи?

.....

2 Абыз аус адулара..

Зыхэ мариоу
ахылѓарч

Зыхэ цэгьоу
ахылѓарч

3 Аѓхьара.

Алхаси Ѓаындаи рыуацаа аќамќаќаа рзаархээр рќахуп. Унахэаѓшны,
аќамќаќаа хѓа рыхьзќаа анца.

a.

b.

c.

- Алхас** : Ибзиашәа ари ахылп,арч ааххәеит.
- Гәында** : Сан "ахчат бзаазгоит" хәа ласхәеит. Уи ааххәароуп.
- Алхас** : ИИбзиоуп, аха ханцо аены афатәкәа ааххәап. Ацыхәтәан Аҕәәҕа хцоит. Уа иааххәап.
- Гәында** : Аиаша ухәоит (Аиаша бхәоит). Ус анакәха ашәи, ахчати амаксымеи Аҕәә иааххәап.
- Алхас** : Ахәыцкәа ирзааххәари?
- Гәында** : Сгәанала ахәыцкәа амузикатә инструменткәа рзааххәап. Хара хинструменткәа рцароуп истаху.
- Алхас** : Ус анакәха амырзакани, ап,хьарцеи, насгы аҕьап,ҕьап,и ааххәап. Иахухәаауеи?
- Гәында** : Ибзиоуп, уажәытәкьа хәхәап,шып.
- Алхас** : Шьоуки абрантәи иааххәап, шьоуки Майкәап,ынтәи иааххәап. Ап,хьарца, Майкәап, Гәыце Замудин иҕны иааххәап.
- Гәында** : Дызустада иара? Амузеи змоу иами?
- Алхас** : Аиеи, Гәыце Замудин ажәытә анапказарақәеи, ажәытә амузикатә инструменткәеи насгы ажәытә ашәақәеи аус рыдзуло **амузыка азказәә** иоуп.
- Гәында** : Иконцерт ахьгы хцома?
- Алхас** : Сгәанала ханааих хцап.
- Гәында** : Ус акәзар ацкьи, ап,ятхьи, аҕарчеии абрантә иааххәап.

Уҕакқәа гәаҕа.

Уанап,хьо иубо даҕеа х-хамҕак рыхьзқәа анца.

Банап,хьо, иббо даҕеа х-хамҕак рыхьзқәа анца.

Амырзакан.

Ахчат.

Аҕсуа бираҕ.

Аҕьатхь.

Ахҕарҕа.

Ашә

Ацкыи

Агъхъарца

Ахылъарч

Акъагъ-къагъ

Уагъхъаны ихартәаа. Иарбан, иабантәаархәои?

Акъәа
.....
.....
.....
.....
.....

Маикәагъ
.....
.....
.....
.....
.....

Налчик
.....
.....
.....
.....
.....

Еиҭа уагъхъа, нас цака иану азцаарақәа рҭак каца.

1. Иарбан музикатә инструментқәоу иаархәо?

.....

2. Амузикатә инструментқәа руа иарбанқәоу? Насгъы зкынтә иаархәода?

.....

3. Уара уцазтгъы иааухәоз?

Бара бцазтгъы иаабхәоз?

.....

4 Абыз аус адулара.

Налчик

Маикәагъка

Уажәы Налчик ҳакоуп.
Замудин иканцерт ахь ҳдоит.

Уатцәы Маикәагъка ҳдоит.

Сара	сцоит.
Уара Бара	уцоит. бцоит.
Иара Лара	дцоит. дцоит.

Хара	хцоит.
Шәара	шәцоит.
Дара	цоит.

5 Аеаршьцылара.

Цақа иану ахәоукәа ихашәыртәаа.

1. Уажәы Налчик иҕоуп. Ашәи, амаксымеи, ахчәти Аҕәа ханцалаак.....(аахәара).
2. Иааиуа амчыбжь азы хәиҕабацәа.....(аҕаара).
3. Сәызцәа сыҕныҕа ааҕ, хәара рыстәит. Ари амчыбжь анцәамтаз.....(аара).
4. Хыбла ацараду аҕны дыстудентуп. Ғышықәса рышьтахь.....(алгара)
5. Уаха сузнейуеит. Ачахаржә.....? (аҕатцара)
Даара угәхәаазгеит Даара быгәхәаазгеит.

Икалаша аамта аазыргъшуа ахәоукәа.

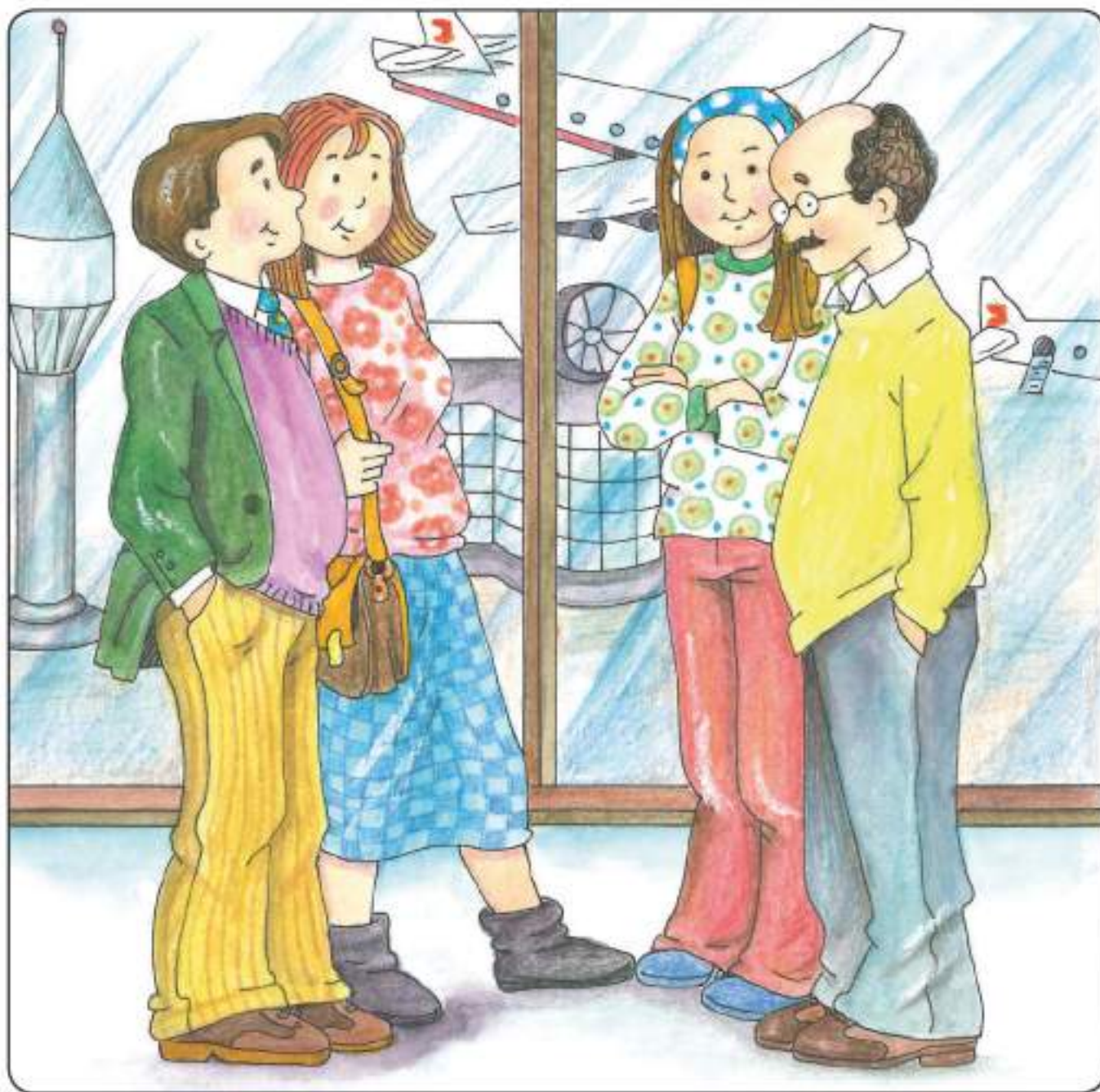
Цақа иану аамта аазыргъшуа ажәақәеи, ахәоукәеи шәхы иархәаны, ианышәцәа инашәыгзарц ишәтаху аусқәа.

Уацәы.	Ғымш рышьтахь	Хымчыбжь рышьтахь.	Иааиуа амчыбжь.	Иааиуа амза	Иааиуа ашықәс	Ғааны
--------	------------------	-----------------------	--------------------	----------------	------------------	-------

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.

АХӘТА-3. АПЪСШЪАРА АКЫНТӘ АХЫНХӘРА

Алхаси Гәындаи аҳирбағәзафәи иҫоуп. Рани раби урт рпъыларә иааит.

- Аб** : Бзиала шәаабейт ахәыцкәа. Шәыгәхьяахгейт.
- Алхас** : Харгыы шәыгәхьяахгейт. Аха ҳапъсадгьыл даара ипъшзан.
- Ан** : Икәшәтақәеи? Иейтаххәашә (иаххәашә) рацаоуп. Шәааи нас ашныка ҳцап шәаала.
- Гәында** : Аиеи, ҳара ҳахь ҳцап. Шәара аҳамтақәа шәзаахгейт. Аҳамтақәа шәахтарц ҳтахыуп.

1 Абыз аус адулара.

Агъсадгъыл
Ииасхъоу аамта

Иацы хагъсадгъыл афы хақан.

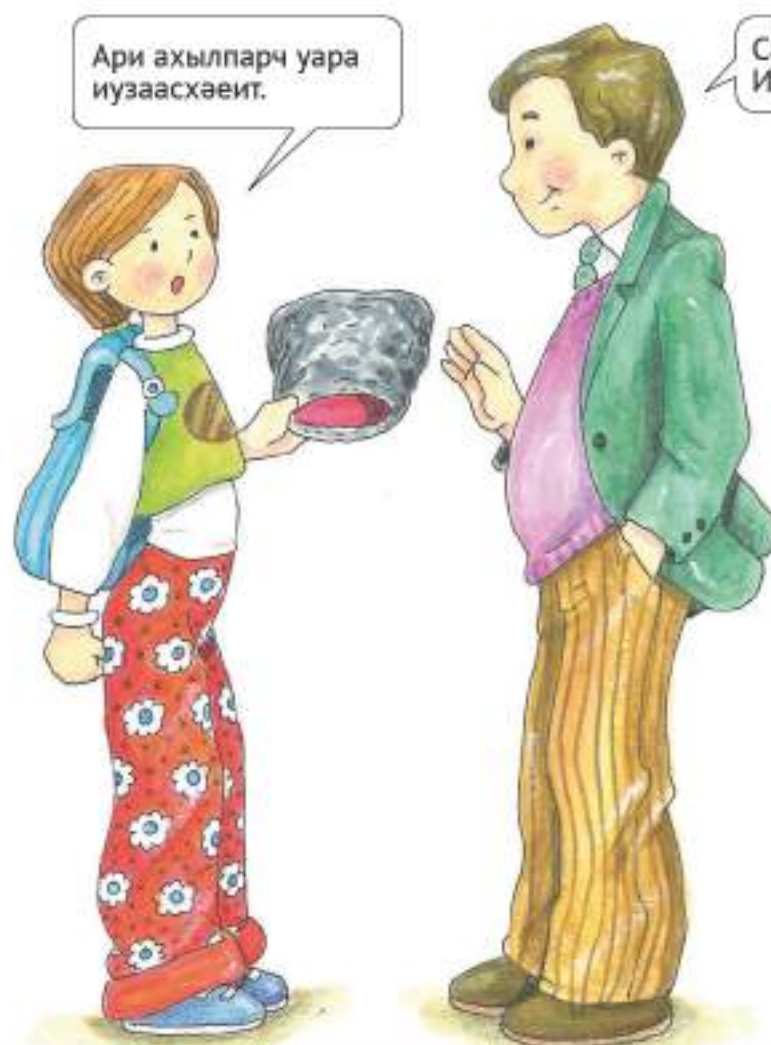

Тырқатәыла
Уажәтәи аамта

Уажәы Тырқатәыла хақоуп.

Даараза сгәалаказаара бзиоуп. Сыгъсадгъыл збеит.

Сара	сыгъсадгъыл збеит.	Хара	хагъсадгъыл хбеит.
Уара бара	уыгъсадгъыл убеит. быгъсадгъыл ббеит.	Шәара	шәыгъсадгъыл жәбеит.
Иара лара	ипсадгъыл ибеит. Лыгъсадгъыл лбеит.	Дара	рыгъсадгъыл рбеит.

Сара иснаалама?

Ааи, даара иунаалейт.
Гьшзала иурхаант.

Ари акалпак (ахылгъарч) аасхэеит.

Сара	иаасхэеит.	Хара	иааххэеит.
Уара бара	иааухэеит. иаабхэеит.	Шэара	иаашэхэеит.
Иара лара	иааихэеит. иаалхэеит.	Дара	иаархэеит.

Ари ахылпарч уара иузаасхэеит.

Иззасхэада?

Иаазхэада?

Ари ахылпарч уара иузаасхэеит.

Иззасхэада?

Иаазхэада?

Сара	схазы иаасхэеит.
	уара иузаасхэеит.
	иара изаасхэеит.
	ххазы иаасхэеит.
	шэара шэзы иаасхэеит.
	дара рзы иаасхэеит.

Уара	сара сзы иааухэеит.
	ухазы иааухэеит.
	иара изы иааухэеит.
	хара хзы иааухэеит.
	шэара шэзы иааухэеит.
	дара рзы иааухэеит.

Иара	сара сзы иаахэет.
	уара узы иааихэеит.
	иара изы иааихэеит.
	хара хзы иааихэеит.
	шэара шэзы иааихэеит.
	дара рзы иааихэеит.

2

Аеаршьцылара.

Цаќа иану ажәақәа рыла аҳәоу шыақәыргыл.

1. Сара / уара узы бара бзы / ажәеинраала афра / иацы.

Сара / бара бзы / ажәеинраала афра / иацы.

2. Уара / сара сзы / аагара / ашәкәы / иацы.

Бара / сара сзы / аагара / ашәкәы / иацы.

3. Уара / хара хзы / ахамта / аагара / иацы.

Бара / хара хзы / ахамта / аагара / иацы.

4. Сара / иара изы / Амаҗәа җшза / аҗшаара / иацы.

Сара / лара лзы / Амаҗәа җшза / аҗшаара / иацы.

Цаќа иану аҳәоуқәа ихашәырҗәаа.

1. Алхаси Гәындаи аҗсадгьыл аќынтә игьыжыт. Ранацәеи рабацәеи ашәи,
амаксымеи,насгы ахцәти.....(аагара)

2. Ииасыз амчыбжь азы хәиҗабацәа (аҗаара) Урт даара (агәыргьара)

3. Ииасыз амчыбжь антәамтаз даара.....(ааҗсара). Раҗхьа.....
(аҗкьатмпыл асра), ашьтахь.....(ашьапылампыл асра),
ашьтахь..... (ауада арыцкьара). Убриазы, уи ауыха ибзианы сыцәеит.

Ииасхьоу аамта аазырҗшо ажәақәа.

Цаќа иану, аамта аазырҗшо ажәақәа шәхы иархәаны, икашәцахьоу
аусқәа анышәца.

Иацы	Фымш рапъхъа	Хымчыбжь рапъхъа	Хазхысыз амчыбжь	Хазхысыз амза	Хазхысыз ашықас	Хә-саатк рапъхъа
------	-----------------	---------------------	---------------------	------------------	--------------------	---------------------

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.

3 Апъхъара.

Уапъхъаанза:

1. Изустцәадаз Нартаа?
2. Дзустадаз Сасрыкәа?
3. Икаитцазеи Сасрыкәа Нартаа рзы?

Утаккәа гәаҭа.

САСРЫКӘА АМЦА ШААИГАЗ

Гәыпъшык Нартаа аҭцәа шәарацара хәа амҭа иқәлан ишнеиуаз апъшатлакә иамышьтит. Ахьҭа иакны, иҭаауа иалагоны еипъш Сасрыкәа дрыхъзазаап. «Ахьҭа хакны хәпъсуеит, амца умоума Сасрыкәа» хәа иазҭааит. Сасрыкәа, «сгыжьаанза абра шәысыпъшыз» ихәан, дынеыжәлан дцеит. Даурп (Ерцахә) ашьха ақәцәанза дхалеит. Данынапъш-аапъш, инахьхы, адунеи аҭыхәа, баа дук аҭы алҭа шҭеиуаз ибеит. Абаа ахьгылаз днеины даныҭнапъшы, дауык, амца иеакәыршаны дшыцәаз ибеит. Ҝыла дыҭнапәаланы, адауы дихыпәаны кәастхак аашьҭихит. Акәастха иамшәаз акәиц адауы ила иҭашәеит. Сасрыкәа, хымш дныкәахьан еипъш, адауы даапъшит. Данаапъшы, амца, кәастхак шагыз

гәеиҗеит. Абжь ду ихылцуа, дхәаауа далагеит. Хымш иныкәахьаз Сасрыкәа, адауы инапкәа неитдихын, акәастха имихит. Сасрыкәа, агъшатлакә цәыригартә еигъш адоуха иман, адауы, амшын дтаирцаарц избеит. Маанала мацара адауы амшын агәахьы днаскьартә икаитцеит. Нас, иаразнак агъшатлакә адауы ижәитцеит.»Амшын зынза итцааршәырахаанза уасла» хәа ихәо, амшын ацанза ирцааит. Нас, Сасрыкәа амца иашьцәа ирхьигзан, рыпъсы еикәирхеит.

Ажәақәа аус рыдулара.

Амца

Даурп ашьха

Адауы

Акәиц

Абаа

Ацаа

Еиҗа уагъхьа, нас цака иану азцаарақәа ртакқәа катца.

1. Нартаа абацеи?

.....

2. Нартаа Сасрыкәа икынтә ирҗаххеи?

.....

3. Сасрыкәа амца игъшаарц азын дабацеи?

.....

4. Амца шгъеигеи?

.....

5. Адауы ихьи?

.....

АХӘТӘ-4. АГӘАЛАШӘАРАҚӘА

1 Азызырыџра.

Гәындаи Алхаси агъсадгъыл ахь рныкәара азбахә ртаацәа ирзеитархәоит.

Шәазызырџы. Изабадырқәада?

Еиҫа шәазызырџы. Азцаарақәа ртакқәа кашәҫа:

1. Ахеилак акны изабадырқәада?

.....

2. Зауер, ҫемиркан дызлаизыкоузеи?

.....

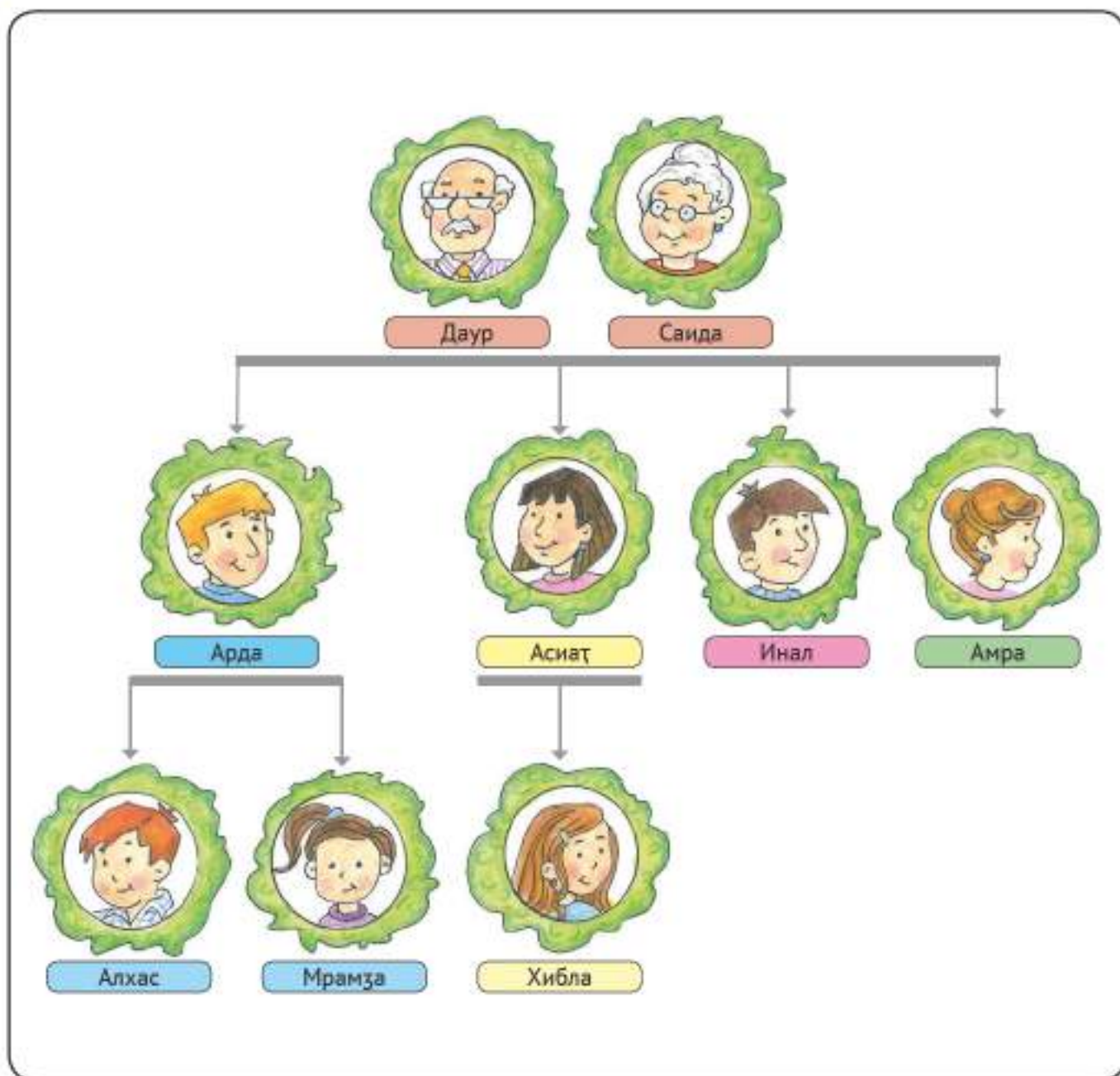
3. Аслан, ҫемиркан дызлаизыкоузеи?

.....

4. Алхас лаб изы, рыжәлантәы ауаџы иааиҫии?

.....

2 Абицара (Ашьтра)

Абри абицара Алхас лабшьтра иацданакуа ауп.

Итацәу атыпқәа ихашәыртәаа.

Итацәу атыпқәа хашәыртәаа. Даур, Алхас лабду иоуп. Гәышьафыжь, Гәерит

Алхас лаб ихъзуп Алхас илыхъзуп Асиат Мрамза, Алхас

Амра, Алхас лахәшьа ду лоуп. Инал, Амра Инал, Алхас лаб иашья иоуп.

Хибла, Алхас ланшьа ицқа лоуп. (Лан лахәшьа лыцқа лоуп).

Алхас иан лышътра азбахә, цаҕа иахәоит. Уи ала, лан лышътра иазкыу, ажәла дац-ҕашә асахъа ҕышәх:

Алхас лан Асиаҕ лоуп. Асиаҕ еихәшьаки шыҕа аишыҕәеи лымоуп. Асиаҕ лахәшьа Лине лыхъзуп. Лине, Алхас лан лахәшьа гәакъа лоуп. Асиаҕ лашыҕәә, Казбеҕьи Несрени рыхъзуп. Казбеҕьи Несрени Алхас ланшыҕәә роуп. Алхас ланду – Дане, лабду Баҕырбеи Берқоқ ихъзуп. Лине аҕкәын длымоуп, Нарҕ ихъзуп. Нарҕ, Алхас лан лахәшьаҕа иоуп.

Алхас лан лышътра.

3

Аеаршьцылара.

Уабицара асахьа тых. Утынхацәа зегьы рызбахә ушыза изеиҥахәа.

4

Апъхьара.

Алхаси Гәындаи, рыпъсадгьыл аҕы ианыҥазтәи ргәалашәарақәа, рҥаацәарақәа ирзеиҥархәоит. Шәапъхьа, насгьы азцаарақәа рҥакқәа ҥашәца.

Алхас : Рапъхьазатәи хцара акәын азы, хгәы хыҥхыҥуан. Еснагь лакәцас иахзеиҥархәалоз, лабҕаба иахбеит. Даара иахнырит.

Аб : Ишәцәыуадашхаз хәа акыр ҥалама?

Гәында : Сара, абызшәа бзианы иахьысзымдыруз азы, хәычык исцәыуадашхеит. Ибзианы издырузтгьы иахагьы хаилибакаауан.

Ан : Уа чарак шәақәшәама? Уа иҥаз шәрыцқәашама?

Алхас : Ишпъазымбей? Чарада иҥалома? Гәында ибзианы дкәашеит. Сара цқьа исыздырзомызт азын, ирацәаны сымкәашазеит; сыпъхашьеит.

Гәында : Даеазны аан хәиццап.

- 1. Гэында абызшэа бзианы илдыруама?
2. Гэында айгэыныѳра лцэыуадаѳхама?.....
3. Гэында изылцэыуадаѳхеи?

Цаќа иану атекст афы, иќакны иќоу ажэа шэахэагш.
Шэгэы ишцаанаго, цакыс иамои?

Абызшэа бзианы иахысзымдыруаз азы хэычык исцэыуадаѳхеит.

Рагшхязатэи хцара акэын **азы**, хгэы хытхыцит.

Амзыз

Алцшэа

Избан хгэы зырхытхыцуаз? Рагшхязатэи хцара акэын азы.

5 Аеаршьцылара.

Цаќа иану ажэаќэа еиншэраала:

1. Ирацааны акрысфоит азы	a. ашкол ахь хзымцазеит.
2. Иаха игэианны ушьѓалеит азы
Иаха игэианны бышьѓалеит азы	b. амшын иќамлазеит.
3. Асы ахьлеиз азы	c. аѳызцаа фыцќэа урмабадырзеит.
4. Ахеилак ахь уахымааиз азы
Ахеилак ахь бахымааиз азы	d. исыцлеит.
5. Азсашья ахьырзымдыруа азы	e. Шыжымтан узымгылеит.

Цага иану ахэоукэа иашан еикэшэыршэа.

А м з ы з	А л ц ш э а
Ағырпштэы: Аймаа ахэ цэгьоуп	Исзаамхэеит.
Ахш шуп	исымжэзеит.
Ақаа леит	амзырхағы смышамарзеит.
Атызтып сыздырзом	сызит.
Акырымфазеит	амла сакыит.
Ала сацэшэоит	ахы смышьшьызеит.
Амырзакан сзархэазом	сгэы иалоуп.

Ағырпштэы: Аймаа ахэ цэгьан азы исзаамхэазеит.

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.

6

Азызырыџра

Ашәа уазызырџы, иџацәу аџыџкәа ихартәаа.
Ашәа базызырџы, иџацәу аџыџкәа ихартәаа.

Азамаџ

Ҳаи Азамаџ
Иџхәыс лара Фатимаџ
..... џшза Сдаураџ
Дара рыцкәын Иарамаџ!

Ҳахаира аха ха ха
Ҳахаира амаџбақәа аха ха ха

..... џшза бахчаџы
Ахәса ахацәа рымхаџы
Амца иалцуа
Ианыцчалоит рхырџы!

Ҳахаира аха ха ха
..... амаџбақәа аха ха ха

..... бзи дцәагәаџуп
Еипш иџхәыс
Рыџха џшза дцәаџуп
Дара дырцәаџуп

Ҳахаира аха ха ха
Ҳахаира амаџбақәа аха ха ха

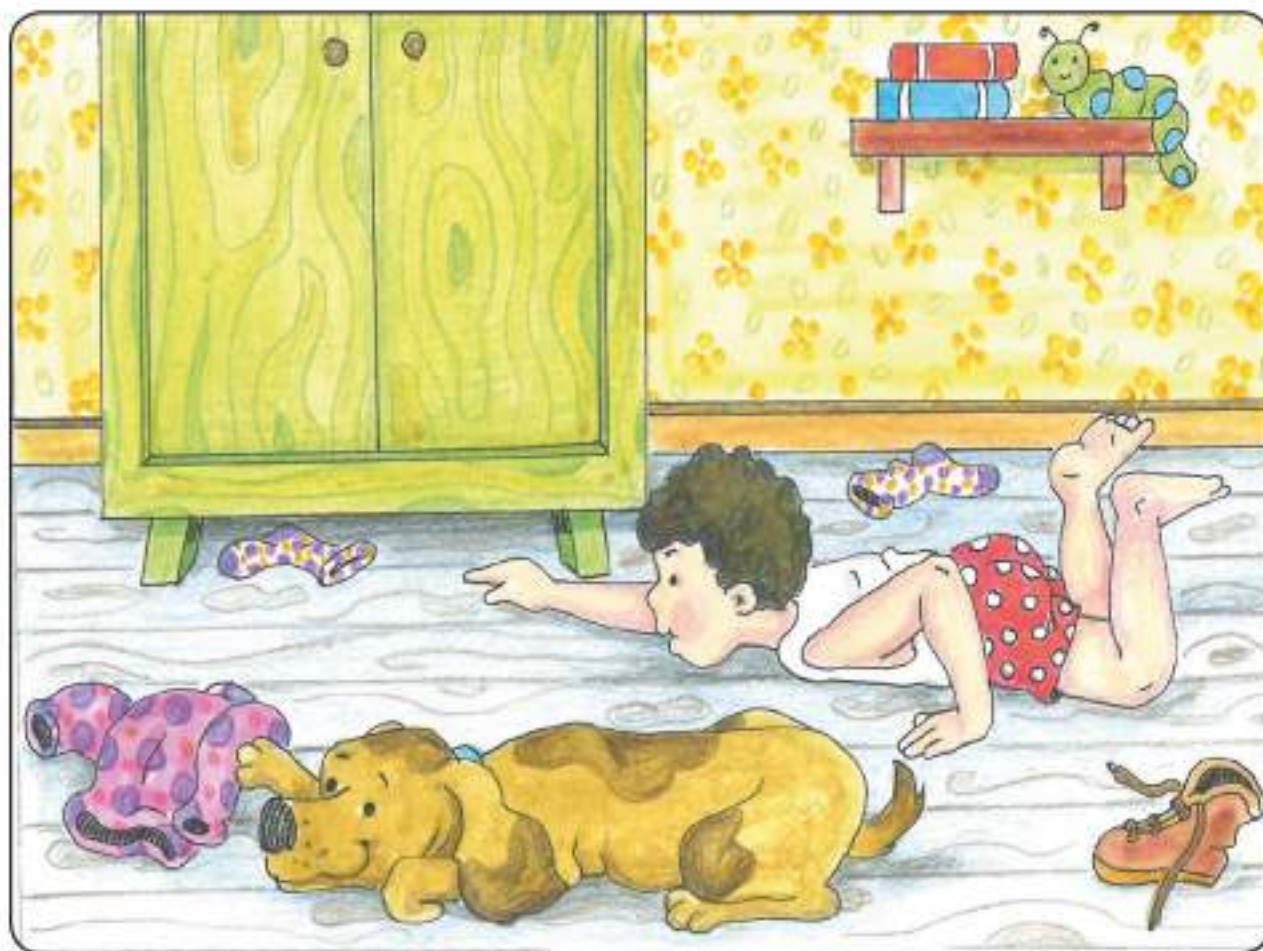

АХАҒА-5. СЫМАТӘАҚӘА БАҚО?

1 Азызырықара

Ахра ашкол дагхеит. Ахра иқалқадқәа абақо?

.....

Узырқы, нас угәанагарақәа гәаға.

Ахра имағәақәа абақо?

.....

Ахра иқалқадқәа абақо?

.....

Ахра иеимаақәа абақо?

.....

2 Апозиция:

Ала шғағылоу?

Ала тәоуп.

Ала ашыапы иқәғылоуп.

Ала иоуп.

Ацгэы абако?

3

Аеаршыцылара.

Асахья уахэапш. Иќо нахыќо?

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.

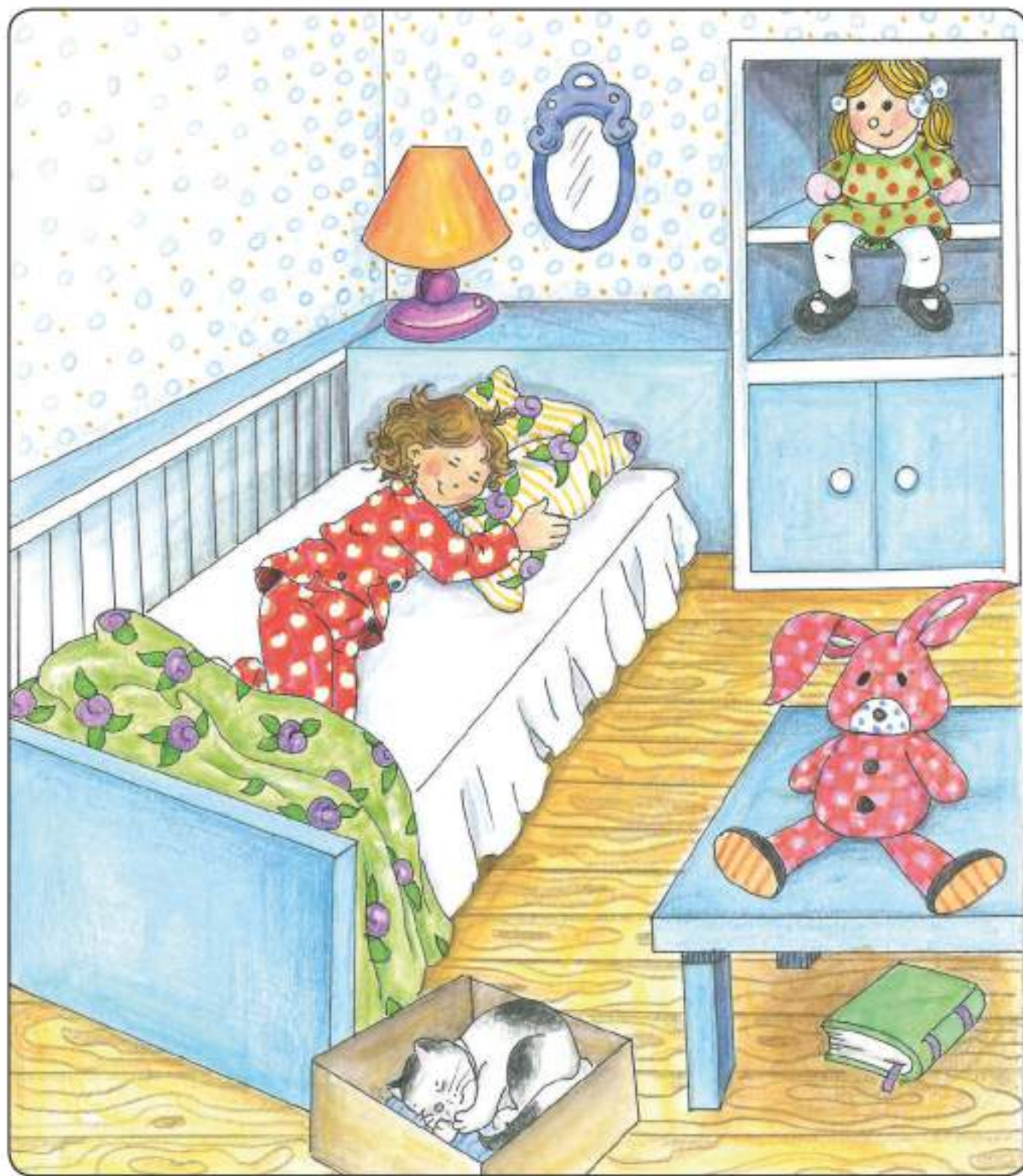
4 Аеаршыцылара.

Учызак далх.

Шэуазэк ашэкэы ашэыркы. Ицкёу қыадк шытихааит.

Шэуазэк ашэкэы иану асахы дахцэажэааит.

Учыза изейтоухэаз ала итихыз асахы, шыта ашэкэы
шэхэагышны агхақэа гэшэта.

Dinleme metinleri

Азызырыѳратѳ текстѳѳ.

1. АХѳѳА-1. АХЫ.

Нарт : Бзиала шѳаабейт. Сара исыхъзуп Нарт.

Алхас : Бзиара жѳбааит. Сара исыхъзуп Алхас. Сѳыза илыхъзуп Гѳында.

Нарт : Агъсадгъыл ахъ шѳаара, даара хгѳы иаахѳейт.

Гѳында : Харгъы абра хахъыкоу азы, даара хгѳы иаахѳейт. Налчик, даара ипъшзоу қалакъуп. Ишахъзейтархѳаз ейпъш ипъшзазаап.

Нарт : Арантѳ хакѳцыр ашьтахъ скытахъ, Пъсинабека шѳызгар сѳахуп.

Гѳында : Даара ибзиахоит! Черкес қытак абара, даара иахтахуп.

Нарт : Сгѳанала хара хқыѳа, Кабардатѳи ақыѳақѳа зегъ рейха идуу насгъы зегъ рейха ипъшзоу қыѳоуп. (Аччагъшь). Ишѳгѳагъхап хѳа сгѳы иаанагоит.

Гѳында : Даара сгѳы иаахѳейт.

Нарт : Ахы! Уажѳыѳѳѳѳ хѳап ус анакѳха.

1. АХѳѳА-4. АХЫ.

Нарт : Абар хѳаит. Сара сѳаацѳа рыѳны аброуп. Бзиала шѳаабейт.

Ан : Аѳар бзиала шѳаабейт. Шѳбара хгѳы азнархѳаит. Шѳышгъакоу? Шѳара шѳзыхѳан даара ихааны адыга чыскѳа сырмазейт. Ахы! Иаразнак айшѳахъ шѳааскъа.

Жъабас : Бзиара жѳбааит, иѳабуп даараза. Анцѳа дышѳыразхѳаит.

Ан : ХОХ

Гѳында : Зегъы-зегъы Хаауп. Иѳабуп идуззаны.

Нарт : Хох

Алхас : Иаххѳарц иахтаху рацѳоуп. Аха ххатѳы бызшѳа азхазом. Даараза иѳабуп зегъы рзыхѳан. Хсасцѳаны хахъшѳымаз Даара хгѳы иаахѳейт.

Гѳында : Арт ихаау ачыскѳа ирыхъзқѳоузеи?

Ан : Ари беѳыне ауп. Аригъы фыччын ауп. Ари ауапъсаагъы икарѳоит аха харгъы бзи иаабоит.

Гѳында : Зегъы-зегъы хаан. Иѳабуп идуззаны.

2. АХӘҘА-1. АХЫ

Алхас : Ари бахәәгъши Гәында, ипъшзоу хылгъарчуп! Ари еиуа ҳабацәә ирзааххәарыма?

Гәында : Аиеи, ицабыргны ипъшзазаап. Шака маат иапъсоузеишь?

Алхас : Ари ахылгъарч шака маат иапъсоузеи?

Атифы : 25000 (Җажәеихәба-нызкъ) маат.

Алхас : Оооо, ахә цәгъоуп... Ари акара ахә зыцәгъеи?

Атифы : Избанзар ари ахаҗабзиара ҳаракуп. Иаха зыхә мариоугы ыкоуп. Ибҗахума? Иуҗахума?(erkek.)

Алхас : Сара ипъшзоу акы сҗахуп аха ахә цәгъамзааит.

Атифы : Аригы ыкоуп(насгы, аригы ыкоуп) Ари иахагы ахә мариоуп. Игәабҗар бҗахума? Игәоуҗар уҗахума?

Алхас : Икалоит веуа ибзиоуп=olur veуа tamam. Игәасҗап=deneуeyim.

Гәында : Аригы пъшзоуп. Изапъсоузеи иара?

Атифы : Ари 8-нызкъ(аа-нызкъ) маат. Шәара араатәқәамзар калап. Шәабатәиқәоу шәара?

Гәында : Аиеи, ҳара җырқәтәылантәи ҳааит.

Атифы : Даара сгәы иаахәеит. Шәара шәсасцәоуп нас, шәара шәзы 7-нызкъ(бжь-нызкъ) маат ҳәә икалоит.

Гәында : Ииашаны!? Даара сеигәырғеит. Җабацәә рзы ахамҗақәә ааххәоит.

4. АХӘҘА -1. Ахы.

Аб : Исзеиташәхәә. Икашәҗақәеи апъсадгыл ағы?

Алхас : Зегы-зегы бзиан. Пъхызк иахҗафызан.

Гәында : Аиеи, аха ҳара арахь иаххашҗхьоу рацәоуп. Сгәанала ҳара, хқьабзқәә ххашҗзаап.

Алхас : Зегь реиҗа угәы иахәаша, ахеилак ахь ҳанцаз, Нарҗи ҳареи ҳаибадырра ауп. Иқыҗахь ҳаигеит. Ахеилак ағы иахбада?. Нарҗ, сыжәлантәыки сареи ҳаибаирдырит. Җемиркан. Җемиркани иашья аитҗы Аслани. Рәыҗагы бзиақәоуп. Җахьеибадырыз даара иеигәырғеит. Сдац, сҗашә ухәә

азцаарақәа сырҕеит. Даара ргәы ҕшааит, игәыргәеит. Саргыы сгәы ҕшааит сгәыргәеит.

Аб : Иишаны!? Ишҕабзиахеи. Ишҕаҕоу дара, хар рымамкәа иҕоу? Рабду дызустадаз?

Алхас : Рабдуза хәа ирдыруа Зауер иакәын. Зауер иашья, хабду Даур иабду иакәын. Аишьцаа ирхылтыз хауп.

Аб : Үырқәтәылака ааҕхьяра рыбтама? Харгыы хаибадырып.

Алхас : Иара, раҕхья шәара ааҕхьяра шәиҕеит аҕсадгьыл ахь. Уара узыгы ахамта чыда аишьтиҕ. Ари акама, хаиашьяра иатәызаап. Уара иузаазгеит.

Аб : Ари, даара ичыдоу хамтоуп. Абыржәы сгәы ҕшааит.

Алхас : Дара аҕсадгьыл аҕы хара иахзыҕшуп. Зегы уахь хаиццароуп.

5. АХӘҢА-1. Ахы.

1. Ахра данааҕшы асаат дахәаҕшит.

2. Ашкол саҕхеит!

3. Иееилеихәар акәын аха имаҕәакәа изыҕшаауамызт. Ахра дгәамцит.

4. Иабаҕоу сара сымаҕәакәа?

5. «Сара аишәа аҕака схәыҕажьуп. Уара иаха абра схәыҕажьит» ахәеит акаба.

6. Сқылҕадқәа абаҕоу нас?

7. «Хара ашәкәкәа хрылажьуп. Уара иаха дара хрылаужьит» хәа ихәхәеит ақылҕалқәа.

8. Сеимаакәа абаҕоу?

9. Аимаакәа ҕырымтзеит зынзаск. Акы адулаҕ аҕака ихәыҕажьын, руакы ашә ашьтахь иавқан.

10. Ахра цәгьала-мгьала иееилеихәеит, асаат дахәаҕшит аха ашкол ацара аамта ахыҕахьан.

Азамат

Хаи гьиди Азамат
Ипъхэыс лара Фатимат
Рыпъха пъшза Сдаурат
Дара рыцкэын Иарамат!

Хахаира рерашья аха ха ха
Хахаира амапцъақэа аха ха ха

Рхэыцы пъшза бахчафы
Ахэса ахацэа рымхафы
Амца иалцуа реагафы
Ианыццалоит рхырфы!

Хахаира рерашья аха ха ха
Хахаира амарцъақэа аха ха ха

Иара бзи дцэағэафуп
Еипш ипъхэыс драшэафуп
Рыпъха пъшза дцафуп
Дара рыцкэын дырцафуп

Хахаира рерашья аха ха ха
Хахаира амарцъақэа аха ха ха

